

บทความวิจัย

ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์และแนวทางการพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

มาหะมะ อาบู*, อับดุลเลาะ การ์รีนา**

*นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา

**Ph.D. อิสลามศึกษา(อัลกุรอานและอัลฮะดีษ) รองศาสตราจารย์

บทคัดย่อ

บทความเรื่องชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์กับการพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัยค้อ อับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ และการพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิพากษ์ หลักการพินิจพิเคราะห์ และหลักการสังเกต ผลการศึกษาพบว่า 1) ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์คืออับดุลกอเดร เป็น อับดุลมูฏเฏาะลิบ อัลมันดีลีย์ เป็นชนเผ่ามันดีลีย์ เกิดที่บ้านสิกาลังกัง ปาดังสือติมบูวัน สุมาตราเหนือ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อยังเป็นเด็กได้ศึกษาที่บ้านเกิดของตนเอง หลังจากนั้นได้ไปศึกษาที่ไอร์ฮิตา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย และมังกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียจนกระทั่งอาลิม และได้สอนในมัสญิดฮะรออม และเสียชีวิตที่นครมังกะฮ์ 2) การพัฒนาสังคมมุสลิมของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ โดยยึดหลักลำดับความสำคัญคือ พัฒนาด้านการยึดมั่นในหลักศาสนา ด้านการขัดเกลาจิตใจ ด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติศาสนกิจให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ และการอบรมจริยธรรม

คำสำคัญ: ชัยค้ออับดุลกอเดร, อัลมันดีลีย์, การพัฒนาสังคม, ชายแดนภาคใต้

Research

Sheikh Abdulqadir al-Mandiliy and Muslim Social Development in three southern border provinces

Mahama Arboo*, Abdullah Karina**

*Student of Ph.D.'s Degree in Islamic Studies

**Ph.D. (al-Quraan and al- Hadith) Associate professor

Abstract

This article is Tasawuf's Thesis by Sheikh Abdulqadir al-Mandiliy. The purpose to study is about biography of Sheikh Abdulqadir al-Mandiliy and his development of Muslim society in three southern border provinces. It is descriptive study. Collecting data by using Research papers. Analysing Data by using the principle of criticizing principle, the principle of Discriminate and Observation principle. The result of study represented that 1) Sheikh Abdulqadir al-Mandiliy is Sheikh Abdulqadir bin Abdulmuttalib al-Mandiliy. He was born in Sumatra Indonesia. He began to study in his town then he went to study in Malaysia and then in Saudi Arabia until he became a teacher in Masjidilharam. He died in Makkah. 2) He developed Muslim society in three southern provinces about adherence to religious principles, mental cleansing, Knowledge, religious practice in accordance with the provisions and ethics training.

Keywords: Sheikh Abdulqadir al-Mandiliy ; Social Development; southern border

ที่จังหวัดตาปานูลิ (Tapanuli) บางครั้งตาปานูลิ ก็ถูกเรียกว่า
มันดีลีย์ (Mandili) (Romli Awang, 2008 : 6-8)

กำเนิดชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์

ชัยค้อเกิดที่เมืองอัลมันดีลีย์ เกาะสุมาตรา ประเทศ
อินโดนีเซีย ปีฮิจเราะฮ์ศักราช 1322 (‘Abdulqādir al-
Mandīliy, 2004 : 10)

ชัยค้อเกิดที่บ้านสิฆาลังฆัง (Sigalanggang) ปาดังสิตีมปูวัน
(Padangsidempuan) จังหวัดตาปานูลิ ใต้ (Tapanuli
Selatan) สุมาตราเหนือ

ภรรยาและบุตร

ชัยค้อมีภรรยาสามคน ได้แต่งงานกับภรรยาคนที่หนึ่ง
เมื่ออายุ 20 ปีขณะที่ท่านอยู่ที่ปอเนาะกาเงาะมาตี ที่ เคดาห์
ชื่อเคาะดีเยาะ เบ็นติ หนะนาฟิยะฮฺ เป็นชาวอะลอร์ปือฮ์ เป็น
ดัง เคดาห์ ต่อมาเมื่อไปศึกษาต่อที่มักกะฮ์ ท่านได้แต่งงาน
กับภรรยาคนที่สองชื่อซะบิยะฮฺ เบ็นติ ฮัจญ์ยี อาวัง เป็นชาวกู
บิง บาลิง เคดาห์ ต่อมาท่านได้แต่งงานกับภรรยาคนที่สาม
ชื่ออะลียะฮฺ เบ็นติ อับดุลเลาะ เป็นชาวปัตตานี (Romli
Awang, 2008 : 16)

ชัยค้อมีบุตรทั้งหมด 9 คน ได้กับภรรยาคนที่หนึ่ง
(เคาะดีเยาะ เบ็นติ ฮะนาฟิยะฮฺ) 6 คน เป็นชาย 3 คน คือ
มุฮัมมัดบัดรุคติน มุฮัมมัดชัยนุดดิน และชาวาวี ฆุญ 3 คน
คือ ราฟิอะฮ์ ฟาติมะฮ์ และรอกีเยาะฮ์ ได้กับภรรยาคนที่สอง
(ซะบิยะฮฺ เบ็นติ ฮัจญ์ยี อาวัง) 1 คน เป็นชายคือ อับดุลอา
ซิซ ได้กับภรรยาคนที่สาม (อะลียะฮ์ เบ็นติ อับดุลเลาะ) 2
คน เป็นชาย 1 คนคือ อะฮ์มัดซาก็ เป็นหญิง 1 คน คือหะลิ
มะฮฺ บุตรของชัยค้อทั้งหมดตั้งรกรากที่มักกะฮ์ ยกเว้น
ราฟิอะฮ์ ได้ตามสามีมื้ออะหมัดอุสมานไปที่สะบะฮฺ (Romli
Awang, 2008 : 17)*การศึกษา*

ชัยค้อเริ่มเรียนที่หมู่บ้านของตนเองก่อนคือ อัลมันดี
ลีย์ หลังจากนั้นท่านได้เรียนกับคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงในเมือง
ของท่านอย่างจริงจังแล้วได้ไปศึกษาต่อที่เมืองเคดาห์
ประเทศมาเลเซีย จากนั้นได้ไปศึกษาต่อที่กาเงาะมาตี เป็น
หมู่บ้านหนึ่งในกืออ์ ได้ศึกษาที่นี่เกือบห้าปี โดยศึกษา
ความรู้ด้านอิสลามศึกษาทั้งที่เป็นภาษามลายูและภาษา
อาหรับ (‘Abd al-Qādir al-Mandīliy, 2004 : 10)

ชัยค้อเริ่มเรียนประถมที่โรงเรียนฮอลันดา เมื่อ ค.ศ.
1917 จบชั้นห้า เมื่อ ค.ศ. 1923 หลังจากนั้นท่านได้ออกไป
ยังกืออะฮ์ (อะโลสตาร์ปัจจุบัน) ประเทศมาเลเซียเมื่อ ค.ศ.
1924 เพื่อศึกษาความรู้ด้านศาสนา โดยเริ่มเรียนจากท่านกูรู
ฮัจญ์บักร์ ตูเบียร์ (Tuan Guru Haji Bakar Tobiar) ที่

ปอเนาะปือจารุม เปอนดัง (Pondok Penyarum Pendang)
ต่อไปยังปอเนาะไอร้ฮ์ดำ (Air Hitam) ซึ่งบริหารโดยท่านกูรู
ฮัจญ์อิเดรียส (Haji Idris) และลือบัย ดูกัน (Lebai Dukun)

เมื่อ ค.ศ. 1926 ชัยค้อศึกษาต่อที่มัตเราะสะฮฺ ดารุล
สะอะดะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ (Madrasah Darul Sa’adah Al-
Islamiyah) หรืออีกชื่อหนึ่งว่าปอเนาะตีตีกาเยาะฮฺ (Pondok
Titi Gajah) ซึ่งบริหารโดยชัยควันอิบรอฮีม เบ็น อับดุลกอ
เดร อัลฟาฏอนี (Syaiikh Wan Ibrahim bin ‘Abdul Qadir
al-Fathani) ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามปะจูฮีม (Pak Chu Him)
ท่านศึกษาที่นี่ 10 ปีจนกระทั่งได้เป็นครูสอนที่นี่สองปี
หลังจากนี้ท่านได้ไปศึกษาต่อ ณ นครมักกะฮ์กับชัยค้อฮิมา
แอล เบ็น อับดุลกอเดร อัลฟาฏอนี (Syaiikh Isma’il bin
‘Abdul Qadir al-Fathani) ซึ่งเป็นพี่ชายของชัยควันอิบรอ
ฮีม เบ็น อับดุลกอเดร อัลฟาฏอนี (Syaiikh Wan Ibrahim
bin ‘Abdul Qadir al-Fathani) และที่มักกะฮ์นี้เองที่ท่านได้
ศึกษากับอุละมาอ์อีกหลายๆท่าน

คณาจารย์

บรรดาคณาจารย์ส่วนหนึ่งของชัยค้อได้แก่ ชัยค้อฮิ
มาแอล เบ็น อับดุลกอเดร อัลฟาฏอนี (Syaiikh Isma’il bin
‘Abdul Qadir al-Fathani) ชัยค้ออะบูบักร์ ชะซา อัดดียาฮ์
(Syaiikh Abu Bakar Syatha al-Diyathi) ชัยค้ออับดุลการิม
อัดดากีสตานีย์ (Syaiikh Abdul Karim al-Dakhistaniy)
ชัยค้ออะลีย์ อัลฟาฏอนีย์ (Syaiikh Ali Al-Fathani) ชัยค้อมุฮัม
มัดอะลีย์ อัลมาลิกีย์ (Syaiikh Muhammad Ali Al-Maliki)
ชัยค้อหะสัน อัลมัซซาฮ์ (Syaiikh Hassan Al-Masysyath)
ชัยค้อมุฮัมมัดอัลอะเราะเบีย (Syaiikh Muhammad Al-Arabi)
ลัยยิดอะละวี เบ็น อับบาส อัลหะสะนีย์ (Sayyid Alwi bin
Abbas Al-Hasani) ชัยค้อมุฮัมมัดอะฮฺยาด (Syaiikh Muham-
mad Ahyad) ชัยค้อหะสัน อัลยะมานีย์ (Syaiikh Hasan Al-
Yamani) ชัยค้อมุฮัมมัด ฮัมดาน อัลมะฮฺรอซีย์ (Syaiikh Umar
Hamdan Al-Mahrasyi) ชัยค้อมุฮัมมัดนุร สะอ็ฟ (Syaiikh
Muhammad Nur Saif) ชัยค้อมุฮัมมัดยาซีน อัลฟาตะนีย์
(Syaiikh Muhammad Yasin Al-Fadani) ชัยค้ออับดุลเลาะ
อัลละฮฺญีย์ (Syaiikh Abdullah Al-Lahji) ชัยค้อชะกะเรีย ยา
ลา (Syaiikh Zakaria Bila)

งานเขียนและตำรา

บรรดางานเขียนและตำราส่วนหนึ่งของชัยค้อได้แก่
ปือรีฮ์ย บากิ ลือกือเลี่ยน มุกัลลัฟ (Perisai bagi sekelian
Mukallaf) ปิมบันตุลือกือเลี่ยนอูร์จอิสลามตือจันสัมปัยพะ
ลือกือปาตอูร์จยังมาตี (Pembantu seklian Urang Islam

dengan sampai pahla kepada Urang yang mati) ปีนีร์ยันอุกามออิสลาม (Pendirian Uğama Islam) ป็อรตุญกุกบาเก็ลลือเก็ลลือนุ้มัต (Pertunjuk bagi sekalian Umat) ป็อเก็ลลืออูร์ยั้งม็อญุญัยฮัจญ์ (Bekal urang yang menunaikan Haji) ป็อญีร์ยันยั้งบักุสลาเก็อินตะฮฺ (Pemberian yang bagus lagi indah) ตูหฺฟะฮฺ อัลกอรียัลอัลมุสลิม (Tuhfat al-Qariy al-Muslim) อัลเคาะซาอิน อัลสะนัยยะฮฺ (al-Khazain al-Saniyat) อือติกออด อูร์ยั้งป็อโรจายอ อะกันกูรออัน ตือจันตูรน นบ็อฮา (Itiqad Urang yang Percaya akan Quran dengan turun Nabi Isa) ป็อนาวัร์ บากี ฮาดีย (Penawar Bagi Hati)

การเผยแผ่อิสลาม (การตะวะฮฺ)

หลังจากที่ชัยค้ออับดุลกอเดร เป็น อับดุลมุญญะลิบ ได้ศึกษาจากอุลามาอ์ที่มีชื่อเสียงที่มีสติอัลหะรอม (มีสติมักกะฮ์) แล้วท่านได้เผยแผ่วิชาความรู้ที่มีสติอัลหะรอมเป็นเวลามากกว่า 25 ปี โดยการให้ความรู้อิสลามด้วยวิธีสอนในรูปแบบทะเลาะฮฺซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปคืออบาบุลุมเราะฮฺ ซ่างฮฺอูร์กูญุซซามีย ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะเป็นชาวมลายูที่มาจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คืออินโดนีเซีย ปัตตานี ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1959 : 11)

นอกจากท่านได้สอนในมัสติมักกะฮ์แล้วท่านได้เผยแผ่อิสลามด้วยการเขียนตำราซึ่งมีทั้งตำราที่เป็นภาษาญาวีและภาษาอาหรับดังปรากฏในหัวข้องานเขียนและตำราข้างต้น ตำราส่วนใหญ่ถูกเผยแพร่ออกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นเมืองเกิดของท่าน เป็นต้น

การเสียชีวิต

หลังจากที่ท่านได้เขียนตำรา และสอนหนังสือที่มีสติอัลหะรอม เป็นเวลายาวนานยี่สิบกว่าปี ด้วยอายุ 63 ปี ท่านได้กลับไปสู่พระเจ้าเมื่อปีฮิจเราะฮ์ศักราช 1385 ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ('Abdulqādir al-Mandīliy, 2004 : 12)

2. การพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์

ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ เป็นอุละมาอ์มลายูผู้หนึ่งในบรรดาอุละมาอ์มลายูที่ได้ทำคุณประโยชน์มากมายให้กับสังคม สังคมมลายูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย จากการศึกษาและวิเคราะห์หนังสือที่ท่านได้เรียบเรียง ผลคือท่านได้พัฒนาคนในห้าด้านด้วยกันคือ

การพัฒนาด้านอะกิดะฮ์

หนังสือที่เกี่ยวข้องกับอะกิดะฮ์ของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ที่มุสลิมใช้มากในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จนกระทั่งปัจจุบันคือ ป็อริสัยบากี สือเก็ลลือนุ้มัต (Prisai bagi sekalian mukallaf) หนังสือนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากจนกระทั่งเป็นหนังสือที่ใช้อ้างอิงโดยมุสลิมทั่วไปในเรื่องอะกิดะฮ์ การเรียบเรียงหนังสือนี้ผู้เรียบเรียงได้นำหัวข้อหลักในหนังสืออัลอะกิดะฮ์ อัลสะละฟียะฮ์ ของอิมามอะบูญะอ์ฟรอะฮฺมัด เป็น มุฮัมมัด เป็น สะละมะฮ์ อักฎาะฮฺวีย โดยนำสำนวนภาษาอาหรับแปลเป็นภาษาญาวี และทำการอธิบาย เริ่มต้นด้วยความหมายของเตฮฺดีคคือการยึดมั่นอย่างแน่วแน่ว่าพระเจ้านั้นองค์เดียวคืออัลลอฮ์ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1961 : 5) ต่อด้วยหลักการอะกิดะฮ์สามประการคือ เตฮฺดีค อูร์รูบูบียะฮ์, เตฮฺดีคอัลอูลูฮียะฮ์ และเตฮฺดีคอัลอัสมาอ์วัศฟีฟัต ตัวอย่างเตฮฺดีค อูร์รูบูบียะฮ์ คือเอกองค์เดียวในเรื่องการปฏิบัติ เช่น เอกองค์เดียวในการทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย เอกองค์เดียวในการให้ปัจจัยยังชีพ การให้ชีวิต การให้ตาย การให้ฝนตก การทรงเลี้ยง การให้คุณและโทษ และอื่นๆ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1961 : 6) เตฮฺดีคอัลอูลูฮียะฮ์ คือ เอกองค์เดียวในการที่บ่าวจะต้องปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่อยู่ในกรอบแห่งศาสนาเพื่อพระองค์ เช่น การขออูอาอ์ การนะซัร การกูรบาน การขอความช่วยเหลือ การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การไปฮัจญ์ อุมเราะฮ์ และอื่นๆ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1961 : 9) เตฮฺดีคอัลอัสมาอ์วัศฟีฟัตคือ การเชื่อและยืนยันทั้งหมดที่มีอยู่ในอัลกูรออันและในอัลฮะดีษเคาะฮีย์ที่เกี่ยวข้องกับพระนามคุณลักษณะของอัลลอฮ์ อย่างเป็นจริงโดยไม่มีการเทียบเคียงและเปลี่ยนแปลงจากความกระจางแจ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมอบหมายธาตุแท้ให้กับอัลลอฮ์ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1961 : 12) เตฮฺดีคอัลอัสมาอ์วัศฟีฟัตนี้ได้อธิบายแยกแยะรายละเอียดไว้อีกมาก ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1961 : 14-190)

การพัฒนาด้านจิตใจ

จิตใจเป็นแหล่งกำเนิดบริบททุกอย่างของมนุษย์ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนาจิตใจให้มั่นคงแน่วแน่วรับรู้ในสิ่งที่ดีเป็นบวก ไม่ทำให้จิตใจมัวหมอง ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ได้เรียบเรียงหนังสือเล่มหนึ่งที่

เกี่ยวข้องกับจิตใจชื่อว่าปือนาวาร์ บากีย์ ฮาดียฺ (Penawar bagi hati) เป็นหนังสือที่จะพัฒนาจิตใจนำไปสู่การปฏิบัติที่ดี เป็นเชิงบวก ไม่คิดลบ ทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองบนโลกนี้ และได้สวนสวรรค์ในวันอาคิเราะฮ์

การพัฒนาด้านจิตใจนี้มีในเนื้อหาจาก กิตาบที่สองในหนังสือ ปือนาวาร์ บากีย์ ฮาดียฺ แจกแจงเรื่องของ "ก็อลบุน" ที่หมายถึงจิตใจ มีหัวข้อย่อย คือ

1. เรื่องที่หนึ่งเป็นการอธิบายเพื่อให้จิตใจออกห่างจากสิ่งเหล่านี้คือ 1) บทที่หนึ่งแจกแจง การมักมากในการบริโภคอาหาร 2) บทที่สอง แจกแจงเรื่อง การมักมากในการพูด 3) บทที่สาม แจกแจงเรื่อง ความโกรธ 4) บทที่สี่ แจกแจงเรื่อง อิจฉาริษยา 5) บทที่ห้า แจกแจงเรื่อง ตระหนี่ และรักทรัพย์สมบัติ 6) บทที่หก แจกแจงเรื่อง รักความหยิ่งยโส 7) บทที่เจ็ด แจกแจงเรื่อง รักคุณยา 8) บทที่แปด แจกแจงเรื่อง ถีอตนเองเหนือผู้อื่น 9) บทที่เก้า แจกแจงเรื่อง คิดว่าตนเองเป็นเลิศ 10) บทที่สิบ แจกแจงเรื่อง ริยาอ์ ('Abdulqādir al-Mandiliy, 1959 : 20-57)

2. เรื่องที่สองเป็นเรื่องการปฏิบัติทางจิต คือ 1) บทที่หนึ่ง แจกแจงเรื่อง การขอภักย์โทษต่ออัลลอฮ์ 2) บทที่สอง แจกแจงเรื่อง การเกรงกลัวอัลลอฮ์ 3) บทที่สาม แจกแจงเรื่อง การรู้สึกพอดีในสิ่งที่ได้รับจากอัลลอฮ์ 4) บทที่สี่ แจกแจงเรื่อง ความอดทน 5) บทที่ห้า แจกแจงเรื่อง "การขอบคุณอัลลอฮ์ 6) บทที่หก แจกแจงเรื่อง ความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ 7) บทที่เจ็ด แจกแจงเรื่อง การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ 8) บทที่แปด แจกแจงเรื่อง รักอัลลอฮ์ 9) บทที่เก้า แจกแจงเรื่อง การจำนตนเองต่อกำหนดการณ์ของอัลลอฮ์ 10) บทที่สิบ แจกแจงเรื่อง การสำนึกในความตาย ('Abdulqādir al-Mandiliy, 1959 : 61-97)

การพัฒนาด้านความรู้

ชัยค้อบุคกอเดร อัลมันดีลีย์ได้เรียบเรียงหนังสือไว้หลายเล่มด้วยกันซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาความรู้แก่ความลาญ โดยเฉพาะเพราะหนังสือที่ท่านได้เรียบเรียงเป็นภาษามลาญทั้งหมดยกเว้นสองเล่มคือ ตูหะษฺ อัลกอรียฺ อัลมุสลิม และอัลเคาะซาอิน อัซสะเนียยะฮ์ หนังสือที่เรียบเรียงเป็นภาษามลาญได้แก่ ปือรีฮียฺ บากี สือกือเลียน มุกัลลัฟ (Perisai bagi sekelian Mukallaf) ปิมบันตุ สือกือเลียน อูร้ง อิสลาม ตืองัน สัมบัย พะลอ กือปาตอ อูร้งย้ง มาตี (Pembantu seklian Urang Islam dengan sampai pahla kepada Urang yang mati) ปินดีรียัน อุกามอ อิสลาม (Pendirian Ugama Islam) ปือรตุณญุด บากี สือกือเลียน อุมัต

(Pertunjuk bagi sekelian Umat) ปือกัล อูร้ง ย้ง มือนูญัย ฮัจญ์ (Bekal urang yang menunaikan Haji) ปิมปือรียัน ย้ง บากุส ลากี อินตะฮฺ (Pemberian yang bagus lagi indah) อือตีกอต อูร้ง ย้ง ปือรจาโย อะกัณกูรอาณ ตืองัน ตูรณ นปือฮา (Itiqad Urang yang Percaya akan Quran dengan turun Nabi Isa) ปือนาวาร์ บากี ฮาดียฺ (Penawar Bagi Hati) อิสลาม อะกามอ ตัน กือดาวละตัน (Islam Agama dan kedawlatan) อัลอะฮ์ด อัลมะฮาร ลิกอตลิล อัดดียฺ อัลมุสตะฮาร (al-Asad al-Ma'ar li Qatl al-Mustaar) สินารัน มะตอฮารี (Sinaran Matahari) มือนากูตกัน ตัน มือลียารกัน คาริปาตอ มือนาสุกกัน อูร้งอูร้ง อิสลาม อะกัณ อะนะอะอะนะวะ มือนือรือก กือตอล่า สือกูละาะ อูร้งกาฟิร (Menakutkan dan Meliarkan daripada memasukkan urang urang Islam akan anak anak merika kedalam sekolah urang kafir) ฮาดีเยาะ บากี มีมบาจอ ย้ง มุสลิม (Hadiyah bagi membaca yang Muslim) กือบากุสสัน อุนตังอุนตัง อิสลาม ตัน กือจือละกออัน อุนตังอุนตัง มะนูสิโย (Kebagussan undang undang Islam dan kecelakaan undang undang manusia) สียาสะฮ์ ตัน ลอตตรี สัรตอ อาลิม อุลมะฮ์ (Siasah dan lottri serta alim ulama) อือตีกอต อูร้ง ย้ง ปือรจาโย อะกัณ กูรอาณ ตืองัน ตูรณ ฮีฮา (latiqad urang yang percaya akan Quran dengan turun Isa) ปือรฮือดียออัน ตูวัน ซอติบ (Per sedian tuan khatib) สะบิลิลหะฮ์ (Sabilillah) หนังสือที่ถือว่าการปูพื้นฐานและนำทางแก่ผู้อ่านคือ อัลมัซฮับ อะเตาเตียดาอะรามปือมัซฮับ ในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายเรื่องศาสนาอิสลามว่าหลักฐานที่ใช้ในการถืออิสลามนั้นประกอบด้วย อัลกูรอาณ อัลฮะดีษ อิกญุม่า และกียาส ('Abdulqādir al-Mandiliy, 1371 : 3-8) และได้อธิบายถึงเรื่องมัซฮับ เริ่มจากสมัยเศฮาบะฮ์ เราะฎียัลลอฮ์ อันฮุม สมัยตาบียีน และสมัยอิมามทั้งสี่ คืออะบูฮะนีฟะฮ์ อิมามมาลิก อิมามอะฮ์มัด และอิมามอัชชาฟีอีย์ ('Abdulqādir al-Mandiliy, 1371 : 9-26) และที่สำคัญอีกเล่มหนึ่งคือหนังสือที่แจกแจงรายชื่อหนังสือฟิกฮ์ อิมามอัชชาฟีอีย์เพื่อเป็นคู่มือในการหาหนังสือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ชื่อว่าอัลเคาะซาอิน อัซสะเนียยะฮ์ (al-Khazain al-Saniyyah) ประกอบด้วยจำนวนหน้า 208 หน้า

การพัฒนาด้านการปฏิบัติศานกิจ

หนังสือที่เกี่ยวกับการปฏิบัติอิบาดะฮ์ของชัยค้อเล่มหนึ่งที่โด่งดังและยังมีการเรียนการสอนในปัจจุบันคือ สีนญาตอ โต๊ะฮาญี ตัน โต๊ะ ลือบัย (Senjata Tukhaji dan

Tuklebai) สิ่งที่ได้นำเสนอในหนังสือนี้ได้แก่ ดุอาอ์หลังละหมาด เช่น นี่คือดุอาอ์ที่ดีเลิศใช้อ่านทุกๆ หลังละหมาดห้าเวลา (.... โอ้อัลลอฮ์จงตอบรับการละหมาดของเราเถิด....) ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 5) ดุอาอ์ในบริบทประจำวันของมนุษย์ เช่น นี่คือการอ่านขณะที่ตกทุกข์ได้ยากลำบาก (ด้วยพระนามแห่งอัลลอฮ์ ผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงปรานี และไม่มีพลังและอำนาจใด ๆ นอกจากด้วยอัลลอฮ์ ผู้ทรงสูงทรงผู้ทรงยิ่งใหญ่) ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 14) ดุอาอ์ที่ไม่ได้เจาะจงสถานการณ์ เช่น (โอ้อัลลอฮ์ จงให้อภัยโทษแก่ฉันในสิ่งที่ฉันกระทำความผิด) ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 21) ดุอาอ์ในงานเลี้ยงต่างๆ เช่น (.... โอ้อัลลอฮ์จงให้ความกระจางแก่ฉันเกิดด้วยอัลกรุอ่าน อัลอะซิม...) ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 33) การละหมาดตะราวีฮฺ เช่น นี่คือการละหมาดตะราวีฮฺ (วิธีที่ดีที่สุดคือการอ่านอัลกรุอ่านหลังการอ่านฟาติฮะฮฺให้ได้มากที่สุด....) ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 36) การละหมาดตัสบีฮฺ เช่น นี่คือการละหมาดตัสบีฮฺ ละหมาดตัสบีฮฺมีสี่เราะกะอัต ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 49) การอ่านยาซีนสี่สิบเอ็ดครั้ง เช่น การอ่านคุตบะฮ์นิกาย การอ่านดุอาอ์นศฟุซอบาน การอ่านตัลกิน วิธีการอ่านคุตบะฮ์วันศุกร์ การละหมาดฮารีรายอฮัจญ์และรายอพิตรเราะฮ์ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 49-93)

จากการสังเกตมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ จะปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่ไม่เป็นวาญิบ จะสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือสัญญาณต่อ โตะฮาญี ดัน โตะ ลือบัย ของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ มาก

การพัฒนาด้านจริยธรรม

การพัฒนาด้านจริยธรรมถือเป็นการพัฒนาที่สำคัญอย่างหนึ่งโดยเฉพาะการพัฒนาอวัยวะทั้งเจ็ดคือ ตา หู ลิ้น ท้อง อวัยวะ มือทั้งสอง และเท้าทั้งสอง อวัยวะทั้งเจ็ดนี้เป็นตัวชี้วัดหนึ่งว่าจิตใจนั้นดีหรือไม่ดี ในเรื่องนี้ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ได้อธิบายอย่างละเอียดในหนังสือปือนาวีร์ของท่าน โดยแบ่งเป็น 6 ข้อคือ 1) ฟัศลุนที่หนึ่ง แจกแจงเรื่องตา โดยจะกล่าวถึงการใช้ตาตามพระประสงค์ของอัลลอฮ์ เช่น การใช้ตาอ่านอัลกรุอ่าน อัลอะดิษ การใช้ตาในการทำงานที่ทะเลาล เป็นต้น 2) ฟัศลุนที่สอง แจกแจงเรื่องหู ไม่ใช่หูในการฟังสิ่งต่างๆ ที่ทำให้ลืมนรำลึกถึงอัลลอฮ์ เช่น การฟังดนตรีต่างๆ เป็นต้น 3) ฟัศลุนที่สาม แจกแจงเรื่องลิ้น ไม่ใช่ลิ้นในการโกหก ประจบสอพลอ ไม่พูดเรื่องไร้สาระ เป็นต้น 4) ฟัศลุนที่สี่ แจกแจงเรื่องท้อง 5) ฟัศลุนที่ห้า แจก

แจงเรื่องอวัยวะเพศ 6) ฟัศลุนที่หก แจกแจงเรื่องมือทั้งสอง และขาทั้งสอง ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1959 : 5-13)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบประเด็นที่ควรอภิปรายดังนี้คือ

1. ชัยค้อได้เริ่มการศึกษาพื้นฐานในหมู่บ้านของตนเองก่อนที่จะไปศึกษาในต่างประเทศ โดยไปศึกษาที่ เคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลังจากนั้นได้ไปศึกษาต่อที่มักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียจนได้รับความรู้ในระดับที่สูงกว่าและได้รับอนุญาตให้เป็นผู้สอนในมัศญิด อัลอะรอม การศึกษาของชัยค้อที่เริ่มต้นจากหมู่บ้านของตนเองเป็นการวางพื้นฐานความรู้ เพื่อที่จะทำการศึกษาต่อต่างประเทศ การศึกษาต่อในต่างประเทศจะทำให้ได้ทั้งความรู้และประสบการณ์ การลำดับการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของอุละมาอ์สมัยก่อน ทั้งชาวอาหรับ เช่น อิมามอัซฮาฟีฮีย และ มิไซอาหรับเช่น อิมามอัลบูคอรีย รวมถึงอุละมาอ์มลายู เช่น ชัยค้อดาอุดอัลฟาฏอนีย และคนอื่นๆ เป็นต้น รูปแบบการศึกษาในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่น่าสนับสนุนให้ลูกหลานของเราได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับอุละมาอ์ที่ได้ทำเป็นตัวอย่างและได้รับความสำเร็จในด้านการศึกษามาแล้ว

2. การพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยพอจำแนกออกได้ 5 ด้านด้วยกันคือ

1) ด้านอะกิดะฮ์ ด้านนี้เป็นด้านที่สำคัญมากเป็นฐานหรือด้านแรกสำหรับผู้ที่จะเป็นมุสลิม เปรียบเสมือนรากฐานของบ้าน ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ได้อธิบายอย่างละเอียด โดยท่านได้แบ่งอะกิดะฮ์ออกเป็นสามอย่างคือ ด้าน อรัรฺบียะฮ์คือเอกองค์เดียวในเรื่องการปฏิบัติ เช่น เอกองค์เดียวในการทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย เอกองค์เดียวในการให้ปัจจัยยังชีพ การให้ชีวิต การให้ตาย การให้ฝนตก การทรงเลี้ยง การให้คุณและโทษ และอื่นๆ, เตาฮีดอัลอูลูฮียะฮ์ คือ เอกองค์เดียวในการที่บ่าวจะต้องปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่อยู่ในกรอบแห่งศาสนาเพื่อพระองค์ เช่น การขอคูอาอ์ การนะซร์ การกุรบาน การขอความช่วยเหลือ การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การไปฮัจญ์ อุมเราะฮ์ และอื่นๆ และเตาฮีดอัลอัสมาอ์วัตศิฟาต คือ การเชื่อและยืนยันทั้งหมดที่มีอยู่ในอัลกรุอ่านและในอัลอะดิษเศาะฮียที่เกี่ยวกับพระนามคุณลักษณะของอัลลอฮ์ อย่างเป็นทางการโดยไม่มีการเทียบเคียงและเปลี่ยนแปลงจากความกระจางแจ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมอบหมายธาตุแท้ให้กับอัลลอฮ์ การอธิบายนี้

สอดคล้องกับการอธิบายของชัยค้ออัลอุษัยมีน (al-Uṣaimīn, 1419 : 369)

2) การพัฒนาด้านจิตใจได้เน้น เรื่องที่จิตใจจะต้องออกห่าง เพื่อขจัดความสกปรกโสสม เช่น การมักมากในการบริโภค การมักมากในการพูดจา ความโกรธ ความอิจฉา ริษยา การตระหนี่และรักทรัพย์สิน การรักในความยิ่งใหญ่ของตนเอง การรักศุนยา การลำพองตนเอง การรู้สึกแปลกใจตนเอง และการทำงานเพื่อให้ผู้อื่นยกย่อง และเรื่องการทำให้อัจฉริยะบริสุทธิ์ผุดผ่อง เช่น การรู้จักขอลอโทษต่ออัลลอฮ์ การเกรงกลัว การพอเพียงในสิ่งที่มี การอดทนอดกลั้น การรู้จักของคุณ การบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ การรักอัลลอฮ์ การยินยอมเห็นด้วยในกำหนดการณ์ของอัลลอฮ์ และการรำลึกถึงความตายที่จะมาถึง การอธิบายในลักษณะนี้สอดคล้องกับอิมามอัลฆะซาลีย์ในหัวข้อการจัดการให้จิตใจบริสุทธิ์จากมารยาทที่ไม่ดี และว่าด้วยเรื่องมารยาทที่น่าสรรเสริญ (al-Ghazaliy, 2003 : 112-289)

3) การพัฒนาด้านความรู้ ชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ได้รวบรวมผู้เรียบเรียงหนังสือมากมายส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่เรียบเรียงด้วยภาษามลายู เหมือนที่ท่านเจาะจงจะพัฒนาชาวมลายูเป็นส่วนใหญ่ สาเหตุอาจจะเป็นเพราะท่านเป็นชาวมลายู และที่น่าสนใจมากเล่มหนึ่งคือหนังสืออัสสะเนียยะฮ์ เป็นหนังสือที่รวบรวมรายละเอียดของชื่อหนังสือและผู้แต่ง โดยเรียงตามชื่อหนังสือเริ่มจากอะลิฟ เช่น หนังสืออัลอิบานะฮ์ จันกระทั่งยาฮ์ เช่น อัลยันบูอฟี อิกมาล อัลมััจญ์มูอ (al-Yanbu' Fi Ikmal al-Majmu') เสมือนว่าท่านต้องการให้ชนรุ่นหลังได้พัฒนาหาความรู้เพิ่มเติมซึ่งมีอีกมากมาย หนังสือส่วนใหญ่เป็นหนังสือตามแนวมัซฮับอัชชาฟีอีย์ การแต่งหนังสือรวบรวมหนังสือในลักษณะนี้นับได้ว่าเป็นความคิดของท่านที่หาที่เปรียบได้ยาก การพัฒนาด้านความรู้โดยอาศัยตำรับตำรานี้สอดคล้องกับอูละมาอ์ในยุคก่อน เช่น เริ่มตั้งแต่การรวบรวมอัลกุรอานที่อยู่กระจัดกระจายมาเป็นเล่มจนกระทั่งถึงอูละมาอ์ใหญ่ๆ ทั้งสี่คือ อิมามมาลิก อิมามอัฮมัด อิมามชาฟีอีย์ อิมามฮัมบาลี เป็นต้น

4) การพัฒนาด้านการปฏิบัติ หนังสือส่วนใหญ่ของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ ถือว่าเป็นหนังสือที่ถูกเรียบเรียงให้ง่ายในการไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก เพราะใช้ภาษาที่ง่าย กระทัดรัดเข้าใจง่าย ตัวอย่างเช่น นี่คือการอ่านขอพรหลังจากการละหมาด เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการขอพรที่มาจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ คืออัลลิลลอฮฺ อะลัยฮิวะสลัม

หลังจากนี้ท่านจะเริ่มอธิบายอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักการเรียงลำดับ ('Abdulqādir al-Mandīliy, 1955 : 4)

5) การพัฒนาด้านจริยธรรม พัฒนาบุคคลด้านจริยธรรมทางอวัยวะทั้งเจ็ด คือ ตา หู ลิ้น ท้อง อวัยวะเพศ มือทั้งสอง และขาทั้งสอง ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญที่จะต้องควบคุมให้อยู่ในกรอบศาสนาอิสลามเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีจริยธรรมที่สูงส่งทั้งโลกนี้และวันอาคิเราะฮ์ ซึ่งสอดคล้องกับอะดีษะรายานโดย อิบน์อุมร์ในเรื่องอฮิสซาน หมายถึงการกระทำดีเพื่อความสมบูรณ์ของความเป็นมุสลิม ที่ให้ความหมายว่า "(ญิบรีลถามนะบีว่า) จงบอกฉันถึงอัลอิฮซานของท่านเราะสูลุลลอฮ์ กล่าวว่า คือการที่ท่านจะทำการเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ เสมือนกับท่านเห็นอัลลอฮ์ ถึงแม้ว่าท่านไม่เห็นพระองค์แต่พระองค์ก็ทรงเห็นท่าน" (บันทึกโดย Muslim, 2001: 8)

ข้อเสนอแนะ

เป็นการสมควรอย่างยิ่งในการเผยแพร่ความรู้โดยการเขียนตำราเพราะเผยแพร่ครั้งเดียวเกิดผลยาวนาน ให้นักวิชาการปัจจุบันได้พิจารณาและนำแนวทางของชัยค้ออับดุลกอเดร อัลมันดีลีย์ ในการให้เกิดการพัฒนาในสังคมของตนเองและสังคมอื่นๆ โดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- al-Usaimīn, Muhammad bin Salih. 1419. **Sharh al-Aqīdah al-Wāsitīyah**. al-Riyad : Dar Ibn al-Jawziy.
- al-Ghazaliy, 2003. **al-Arbain fī Usulluddin**. Dimash : Dar al-Qalam.
- ‘Abdulqādir al-Mandīliy. 1955. **Senjata Tuhaji dan Tuklebai** . s.l. : s.n..
- ‘Abdulqādir al-Mandīliy. 1961. **Prisai bagi sekalian mukallaf**. Misr : al-Anwar
- ‘Abdulqādir al-Mandīliy. 1371. **al-Mazhab ataw tiada haram ber mazhab**. Misr : al-Anwar
- ‘Abdulqādir al-Mandīliy. 2004. **al-Khazāin al-Saniyah**. Bairut : Muassasah al-Risalah Nashirun.
- ‘Abdulqādir al-Mandīliy. 1959 . **Penawar bagi hati**. Misr : al-Anwar
- Muslim, Muslim bin Hijaj. n.d.. **Sahih Muslim**. Bairut : Ihya' al-Turath.
- Ramli Awang. 2008. **Syeikh Abdul Qadir al-Mandili**. Johor Bahru : Darul Ta'zim.